

ZWIĄZEK KRYZYSU PAŃSTWA OSMANÓW  
W OKRESIE INTERREGNUM (1403 – 1413)  
Z WASALNYMI PAŃSTWAMI OŚCIENNYMI.  
KIERUNEK RUMELIJSKI

JERZY HAUZIŃSKI

ABSTRACT. Jerzy Hauziński, *Związek kryzysu państwa Osmanów w okresie interregnum (1403-1413) z wasalnymi państwami ościennymi. Kierunek rumelijski (The Connections of the Ottomans state crisis with the neighbouring vassal states (1403-1413). Rumelian course).*

SŁOWA KLUCZOWE: Osmanowie – Paleolodzy – Rumelia – Bizancjum – interregnum (fetret) – Balkany  
KEYWORDS: Ottomans – Palaiologi – Rumelia – Byzantium – Interregnum (Fetret) – Balkan

Balcanica Posnaniensia. Acta et studia, XXI, Poznań 2014, Wydawnictwo Instytutu Historii UAM, pp. 13-24, ISBN 978-83-63047-59-7, ISSN 0239-4278. Polish text with a summary in English.

Jerzy Hauziński, Akademia Pomorska w Słupsku, Instytut Historii i Politologii, ul. K. Arciszewskiego 22a, 76-200 Słupsk, Polska-Poland, nizar@vp.pl

Synowie Bajezida wzięci do niewoli wielkiego zdobywcy w bitwie pod Ankarą (28 VII 1402) musieli uznać się władcami odeń zależnymi w dwóch okręgach Anadolii – Isa Çelebi w Balikesirze, zaś Mehmed Çelebi w Amasyi. W Rumelii zależnym władcą Zdobywca uczynił starszego z synów Bajezida, Sulejmana. Przypuszczalnie jeszcze przed zejściem samego Timura wasalnym panem osmańskich części Anadolii środkowoazjatycki imperator uznał Mehmeda Çelebiego<sup>1</sup>. Po śmierci Timura dwudzielny system zależności Osmanidów uznał jego pierwszy spadkobierca, sułtan Szahruch z herackiej linii Timurydów. Kosztem sułtanatu Osmanów Tamerlan umocnił pozycję Karamanu, którego beg został mianowany panem powiększonego teraz terytorialnie bejliku, obejmującego jedną trzecią Anadolii<sup>2</sup>. Choć w marcu 1403 r.

---

<sup>1</sup> P. Wittek, *De la défaite d'Ankara à la prise de Constantinople*, „Revue des études islamiques”, I, 1938, s. 1nn. ; S. J. Shaw, *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*, t. I: Empire of the Gazis: The Rise and Decline of the Ottoman Empire, 1280-1808, Cambridge 1979, s. 36, przekł. polski B. Świetlik, *Historia Imperium Osmańskiego i Republiki Tureckiej*, t. 1: 1280-1808, Warszawa 2012, s. 75. w sprawie tytułu ‘çelebi’ i przydomku Mehmeda I ‘kirişci’ zob. P. Wittek, *Der „Beiname” des osmanischen Sultans Mehmed I*, w: Eretz-Israel. Volume seven L. A. Mayer Memorial Volume, Jerusalem 1963, s. 144-153.

<sup>2</sup> M. M. Alexandrescu-Dersca, *La campagne de Timur en Anatolie (1402)*, „Publicatiunile Institutului de Turcologie”, I, Bucureşti 1942, s. 92; S. J. Shaw, loc. cit., przekł. pol. loc. cit.

Tamerlan opuścił Azję Mniejszą, zaś 18 lutego 1405 r. zmarł w Otrarze (obecnie pd.-wsch. Kazachstan) podczas wyprawy na Chiny, begowie Karamanu stali się silną przeciwwagą dla Osmanów, a granice ich władztwa oparły się o Antalyę i Alayę nad Morzem Egejskim.

Starszy syn Bajezida I Sulejman po złożeniu zwycięzcy czołobitnego hołdu, został uznany władcą Rumelii ze stolicą w Edirne i to jego polityka mimo dwuwładzy z bratem Mehmedem (od 1405 r.), liderem anatolijskiej gałęzi rodu, zaciążyła na lat osiem na kierunkach bałkańskich polityki Osmanów do lutego 1411 r.<sup>3</sup> Jednakże sytuacja podzielonego państwa sukcesorów Bajezida I niezwykle się skomplikowała. Epizodycznie do bratobójczych teraz już walk w podzielonym państwie Osmanów włączyło się Bizancjum: w 1403 r. regent Jan VII Paleolog zawarł w imieniu przebywającego w Europie Zachodniej cesarza Manuela traktat z Sulejmanem, tytułującym się sultanem<sup>4</sup>. Układ ten był wyraźnym sukcesem strony bizantyńskiej, bowiem osmański dynasta uznał zwierzchność Paleologów, zobowiązał się płacić trybut i udzielać wojskowej pomocy Cesarstwu<sup>5</sup>. Zmagając się z Mehmedem Isa trafił do niewoli i został stracony w Eskişehirze (przypuszczalnie 806/1403-4 n.e.). E. A. Zachariadou utrzymuje natomiast, że Isa został zgładzony przez Sulejmana w tym samym w przybliżeniu roku<sup>6</sup>.

Na układ stosunków w podzielonym sultanacie Osmanów wpłynęła pozycja jednego z młodszych synów Bajezida I, Musy Çelebiego. Miał on dostać się w ręce Timura wraz z ojcem w bitwie pod Ankarą. Według pewnej wersji źródłowej po śmierci Bajezida Musa został uwolniony przez zwycięzcę i wyekspediowany wraz z trumną ze szczątkami ojca do Jakuba, bega Germiyanu. Ten przekazał Musę pod straż brata Mehmeda (I) do Bursy. Relacja ta nie jest jednak pewna<sup>7</sup>.

Przyjmuje się, że Mehmed został przy aprobacie kilku anatolijskich begów panem Amasyi jeszcze w 1403 r., a następnie narzucił swą hegemonię na miasta Sivas, Tokat i Niksar. Mehmed opanował również Bursę, lecz musiał liczyć się z trzecim z braci, Isą Çelebem, który władał Balikesirem. Nie wiemy jednak, czy na wstępie przeciwstawił się zbrojnie Mehmedowi. Do starcia między braćmi, tj. Mehmedem i Musą miało dojść niedaleko bejliku Karesi. Początkowo sukces odniósł Musa gromiąc Mehmeda Çelebiego, a następnie Isę i zagarniając terytoria zachodnioanatolijskie aż po Bursę.

<sup>3</sup> E. A. Zachariadou, *Süleyman Çelebi in Rumili and the Ottoman chronicles*, „Der Islam”, IX, 1983, s. 268-290; C. Imber, *The Ottoman Empire 1300-1481*, Istanbul 1990, s. 56n.

<sup>4</sup> G. T. Dennis, *The Byzantine-Turkish Treaty of 1403*, „Orientalia Christiana Periodica” 33, 1967, s. 72-88; C. Imber, loc. cit. ; E. Werner, *Die Geburt einer Grossmacht – Die Osmanen*, Berlin 1978 (wyd. III), s. 197, pisze o dwóch etapach porozumienia – ze stycznia-lutego 1403 z Janem VII i z czerwca tegoż roku z Manuelem II. Ten drugi układ zawierał poprawki w stosunku do pierwszego.

<sup>5</sup> Ibidem. Wydziedziczony przez Mehmeda Çelebiego Isa Çelebi, dotychczasowy beg Balikesiru, został wyparty z Anatolii i schronił się na dworze Paleologów. Dyplomacja bizantyńska „oddelegowała” go następnie na dwór Sulejmana, by wspierał sultana w walce z Mehmedem, por. H. Inalcik, art. Mehmed I, EI<sup>2</sup> VI: MAHK-MID, Leiden 1991, s. 974.

<sup>6</sup> E. A. Zachariadou, *Süleyman Çelebi ...*, s. 268nn.

<sup>7</sup> *Die frühosmanischen Jahrbücher des Urudsch*; jako *Quellenwerke des islamischen Schrifttums*, nr 2, Hannover 1925, s. 37, s. 105; por. C. Imber, *The Ottoman Empire*, s. 67n.

Według tego scenariusza wydarzeń Isa odniósł wkrótce przewagę nad Musą wypierając go ze zdobytych ziem i zmuszając do schronienia w bejliku Germijan<sup>8</sup>.

Wbrew sprzecznym wersjom źródłowym Musa Çelebi pozostawał w latach 1403-1409 pod nadzorem brata Mehmeda, którego sytuacja uległa w Anatolii stabilizacji. Pod koniec tego okresu Mehmed posłużył się nim instrumentalnie w walce z innym z braci Sulejmanem Çelebim. W 1409 r. Sulejman jest ciągle władcą Rumelii (osm. Rumili/Rumli), a także dzierży pod swą władzą osmańską Anatolię aż po Ankarę na wschodzie<sup>9</sup>. Wyczuwając dogodny moment Musa poprosił Mehmeda o zwolnienie spod wymuszonej kurateli brata, by mógł jakoby w jego interesie odebrać Rumelię Sulejmanowi Çelebiemu i władać nim jako wasal Mehmeda. Przed wyruszeniem do Rumelii odwiedził władcę bejliku Karaman i pana Synopy Mubariz ad-Dina z rodu Isfendijara, przypuszczalnie aby wybadać ich zamiary w odniesieniu do sojuszu przeciw Sulejmanowi Çelebiemu. Z Synopy udał się na Wołoszczyznę, gdzie poprzez małżeństwo z córką tamtejszego hospodara Mirczy Starego (panował 1386-1418), również przeciwnika Sulejmana, uzyskał wymierne wsparcie<sup>10</sup>. Zasilony oddziałami wołoskimi najechał terytoria podległe Sulejmanowi; kasztele rumelijskie uznały władzę Musy.

<sup>8</sup> Edycja krytyczna tekstu osmańskiego: Neşri, *Kitâb-i Cihânnümâ*, wyd. F. R. Unat i M. A. Köymen, t. I, Ankara 1949, s. 419, t. II, Ankara 1957, s. 423-431. Drugi ten fragment Neşri przejął z osmańskiej Anonimowej Kroniki, zachowanej w zbiorach Bodleian Library, Oxford, ibidem *Anonimous chronicle*, ms. Marsh 313.

<sup>9</sup> E. A. Zachariadou, op. cit. s. 268-290.

<sup>10</sup> O tym, że kontyngent wołoski wsparł Musę wiemy z kroniki Neşri'ego *Cihânnümâ*, s. 431. Korzystając z zaproszenia Mirczy Musa dotarł na Wołoszczyznę morzem 809/1406 r., zob. M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, *Les relations du Prince de Valachie Mircea l'Ancien avec les émirs Seldjoukides d'Anatolie et leurs candidat Musa au trône Ottoman*, *Tarih Arastirmaları Dergisi*, Ankara 1968, s. 113-125, podaje rok 1406. Data jest potwierdzona w anonimowej Menaqib-name, interpolowanej w Neşri, op. cit. t. II, s. 478 (w związku ze śmiercią Alego Paşy, która miała miejsce 17 radżaba 809/28 grudnia 1406. Sukcesy (Musy) we wschodnich Bałkanach ostatecznie skłoniły Sulejmana do opuszczenia Bursy i wyruszenia do Rumelii (Rumili). Po pierwszym zwycięstwie pod Yanbolu (13 luty 1410), Musa został dwukrotnie pokonany (czerwiec i lipiec 1410), zob. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, op. cit. s. 222n. Ostatecznie, niespodziewanym atakiem Musa zajął Edirne i zabił Sulejmana (17 lutego 1411 r.). Jak podkreślają uczeni rumuńscy, Mircea potrafił powstrzymać grabieżcze wyprawy akindżich na południe od Dunaju podobnie do tych do których doszło ok. 1406 i 1407 na granicy Sylistrii. W tej sprawie zob. M. S. Nasturel, *Une victoire du Voévoda Mircea l'Ancien sur les Turcs devant Silistra (c. 1407-1408)*, « *Studia et Acta Orientalia* », Bucarest I, 1958, s. 239-247, P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, Bucureşti 1943, s. 292-354, Ş. Papacostea, *La Valachie et la crise de structure de l'Empire ottoman (1402-1413)*, „*Revue Roumaine d'Histoire*”, 1986, 1-2, s. 25, przyp. 9. Z nowych ujęć zob. M. Diaconescu, *The Relations of Vassalage between Sigismund of Luxemburg, King of Hungary, and Mircea the Old, Voivode of Wallachia*, „*Mediaevalia Transilvanica*”, t. II, nr 2, Satu Mare 1998, s. 266. Diaconescu badający relacje Wołoszczyzny z Zygmuntem Luksemburskim zauważa słusznie, że chociaż Zygmunt był bardziej zajęty problemami dziedziczenia w Europie Środkowej, zaś jego zainteresowanie sprawami tureckimi uległo redukcji, to jednak nie powstrzymało go od mieszanja się w walkę o sukcesję między spadkobiercami Bajezida I. W 1407 r. Zygmunt wyprawił poselstwo do sułtana Sulejmana Çelebiego, zaś w tym samym roku zaprogramował oddzielne wyprawy na południe od Dunaju: mieli w nich uczestniczyć wasale Luksemburga i Wenecjanie, zob. M. Diaconescu, loc. cit.

W świetle uznanych dawno faktów wiadomo, że druzgocąca klęska Osmanów w rejonie Ankarę nie przerwała związków dynastii osmańskiej z ziemiami rumelijskimi, ani też nie uwolniła jej południowo-europejskich wasali czy antagonistów od dawnych lokalnych sprzeczności<sup>11</sup>. Chrześcijańscy lennicy zamyślali zrazu zrzucić zwierzchnictwo sułtanatu, który wydawał się bliski rozpadu. W ich liczbie znalazł się książę serbski Stefan Lazarević, gdy wracając z bratem Vukiem z pola pod Ankarą zatrzymał się w Konstantynopolu, złożył cesarzowi Manuelowi II (pan. 1391-1425) przyrzeczenie wasalstwa i współdziałania przeciwko rumelijskiemu sukcesorowi Bajezida I, Sulejmanowi Çelebiemu<sup>12</sup>. Pragnąc mocniej związać Stefana z cesarstwem Paleologów Manuel II nadał serbskiemu władcy tytuł despotesa<sup>13</sup>. Powracając do swego władztwa Stefan został zaatakowany przez serbskiego pretendenta Jerzego Brankovicia, związanego politycznie z Sulejmanem Çelebim. Przed klęską uratowała despotesa Stefana pomoc jego powinowatego Jerzego Stracimirovicia Bałsicia, władcy Zety. Obydwaj sprzymierzeńcy wspólnie rozgromili oddziały Brankovicia i Sulejmana na równinach Kosowego Pola<sup>14</sup>.

Antagonizmu wśród dynastów bałkańskich, jak też rozgrywki wśród braci, spadkobierców Bajezida, zaciemniały sytuację ziem bałkańskich w okresie osmańskiego interregnum (tur. fetret). W 1405 r. brat i naturalny sprzymierzeniec Stefana Lazarevicia, Vuk, podniósł bunt, opowiedział się za Sulejmanem i w 1409 r. spustoszył despotowinę docierając aż do Belgradu, nowej stolicy Stefana<sup>15</sup>. W rezultacie ówczesnej lokalnej koniunktury Vuk wymógł na bracie oddanie południowej Serbii. Poczytując się za głównego serbskiego 'rozgrywającego' próbował lawirować w bratobójczej wojnie między Sulejmanem a Musą. W 1411 r., gdy Musa zdołał wyeliminować Sulejmana (luty) Vuk Branković zginął z rąk ludzi Musy, co pozwoliło Stefanowi Lazareviciowi na zjednoczenie dwóch serbskich królestw.

W tym też okresie następowała aktywizacja militarna Musy na ziemiach południowej Rumelii. Osmański pretendent bez większego trudu wkroczył do Edirne, a w ciągu maja 1410 r. opanował przylądek Gallipoli (tur. Gelibolu). Dysponując sławną miejscową fortecą zdołał powstrzymać „desant” Sulejmana nakierowany poprzez Cieśniny. Sulejman jednak mając w swoim otoczeniu cesarza Manuela II Paleologa zdołał przekroczyć Bosfor i 15 czerwca 1410 r. rozbić siły Musy pod Kosmidion (obecnie Hasköy)<sup>16</sup>. Musa zbiegł do swego przejściowego sprzymierzeńca Stefana

<sup>11</sup> K. P. Matschke, *Die Schlacht bei Ankara und das Schicksal von Byzanz. Studien zur späbyzantinischen Geschichte zwischen 1402 und 1422 (Forschungen zur mittelalterlichen Geschichte 29)*, Weimar 1981, passim.

<sup>12</sup> *Historija naroda Jugoslavije*, t. I, Beograd 1953, s. 454n.

<sup>13</sup> K. J. Jireček, *Geschichte der Serben*, t. I, Amsterdam 1967, s. 140; T. Wasilewski, w: W. Felczak, T. Wasilewski, *Historia Jugosławii*, Wrocław etc. 1985, s. 153.

<sup>14</sup> K. J. Jireček, op. cit., s. 140 n.; S. Novaković, *Srbi i Turci XIV i XV veka*, Beograd 1960 (wyd. III) (s dopinama, objašnjenjima i napomenama S. Ćirkovića), s. 301 nn.

<sup>15</sup> K. J. Jireček, op. cit., s. 139.

<sup>16</sup> P. Schreiner, *Die Byzantinischen Kleinchroniken*, t. I, Wien 1975, excerpt, s. 636; por. N. Jorga (pisownia Wydawcy), *Geschichte des Osmanischen Reiches*, t. I (do 1451), Gotha 1908, s. 350.

Lazarevicia, rzeczywistego władcy Serbii<sup>17</sup>. Wkrótce też znalazł się w Rumelii, podtrzymując zarzewie wojny domowej do jesieni 1410 r. W relacji raguzyjskiej z sierpnia 1410 r. mówi się, że Sulejman Çelebi odniósł największy sukces spośród zwalczających się książąt osmańskich<sup>18</sup>, jednakże to Musa wystąpił w roli zwycięzcy. W lutym 1411 r. wymaszerował z Janbolu do Edirne i według wersji źródeł greckich, ale również tureckich zaskoczył Sulejmana, gdy ten obozował będąc w stanie nietrzeźwym<sup>19</sup>. Gdy przyboczne oddziały Sulejmana Çelebiego zaczęły przechodzić na stronę Musy, Sulejman zbiegł. 17 lutego 1411 r. zwiadowcy Musy pojмали go i zabili.

Śmierć brata sprawiła, że Musa stał się w Rumelii jedynym władcą z rodu Osmana. Jednakże bezpośrednio po jego intronizacji Stefan Lazarević zdecydował się na spustoszenie terytoriów Musy, a cesarz bizantyński Manuel, rachując na przedłużenie wojny domowej w państwie Osmanów, uwolnił syna Sulejmana Çelebiego, Orchana (tur. Urhan). Posunięciem tym sprowokował jesienią 1411 r. Musę do poprowadzenia oblężenia Konstantynopola<sup>20</sup>. Pragnąc mieć po swej stronie przygranicznych przywódców – gazich, jako siły napędowej ekspansji muzułmańskiego sultanatu, Musa oskarżał Sulejmana, że ten dobrowolnie ustępował chrześcijańskim panującym. Jednak de facto dotyczyło to ukarania Serbii oraz Bizancjum za współdziałanie z Sulejmanem. W następstwie tego wojska Musy wdarły się na ziemie południowej Serbii, zajęły kopalnie srebra w Novo Brdo oraz twierdze Pravadi i Köprü<sup>21</sup>.

Wydarzenia każdego roku osmańskiego interregnum zbiegały się ze skomplikowanym rozwojem sytuacji na Bałkanach, czy bardziej na południe – w bizantyńskiej efemerydzie. Kiedy w początkach 1412 r. wojska Mehmeda ponowiły oblężenie Konstantynopola, Musa daremnie oczekiwał serbskiej pomocy przeciwko swemu rywalowi, nie mógł też liczyć na lojalność samowolnych tureckich dowódców z terenów Tessalii i Albanii ażeby przywrócili do uległości słowiańskie terytoria wasalne. Zimą 1411 r. Musa wyruszył na Bośnię. Na czele zbuntowanych begów stał jeden z synów Dzunajda, wodza akindżich (tur. *akıncı*), którego Mehmed wyprawił do Ochrydy, jako swego dowódcę. Natomiast wierny Musie pozostał Paşa Yigit. Położone na trasie prowadzącej do Belgradu serbskie zamki Lipovac, Sokolac, Stalac, Bolvan i Pirot zostały wzięte i zburzone<sup>22</sup>. Spiesząc szybkim marszem akindzi Musy dotarli aż do Braničeva w północnej Serbii. W nowej sytuacji dotychczasowy zwolennik Sulejmana, beg Hamza uznał nadrzędność Musy. Jednakże Serbii Musa Çelebi nie

<sup>17</sup> Konstantyn Filozof, *Żywot despoty Stefana Lazarevicia*, wyd. M. Braun: Lebensbeschreibung des Despoten Stefan Lazarević von Konstantin dem Philosophen, Wiesbaden 1956, s. 33. Musa znalazł „gościńię“ w Widyniu, a następnie w Golubaču N. Jorga, op. cit., s. 351.

<sup>18</sup> S. Stanojević, *Die Biographie Stefan Lazarević's von Konstantin dem Philosophen als Geschichtsquelle*, „Archiv für Slavische Philologie“, XVIII, 1876, s. 444 n.; por. C. Imber, *The Ottoman*, s. 66. Interpretacja S. Stanojević'a i jego „epitomatora“ C. Imbera nie znajduje poparcia u innych badaczy.

<sup>19</sup> Szczegóły związane z upadkiem Sulejmana podał dziejopis Neşri, idem t. II, s. 484-487; por. P. Schreiner, *Die Byzantinischen Kleinchroniken*, loc. cit.

<sup>20</sup> N. Jorga, op. cit., s. 354n.; S. Stanojević, *Die Biographie Stefan Lazarević's*, s. 447.

<sup>21</sup> S. Shaw, *History of the Ottoman Empire*, t. I, s. 39, przekł. pol., s. 79.

<sup>22</sup> N. Jorga, op. cit., s. 357.

zdołał utrzymać. „Zły cesarz Musa” serbskich kronik nie był w stanie zdobyć twierdzy i miasta Novo Brdo w kraju księcia Jerzego Brankovicia. W przypadku innych terytoriów serbskich i bardziej na zachód położonych ziem albańskich, to siostrzeniec Stefana Bałša po długich zmaganiach zdobył Antivari, zaś Wenecja uwikłana w wojnę z Węgrami zobowiązała się 16 listopada 1412 r. zrezygnować z tego miasta na jego rzecz, jak też dołączyć do tego Dulcigno i Budwę<sup>23</sup>.

Można przypomnieć, że od 1398 r. w punkcie zainteresowania Osmanów znalazła się Bośnia, która pozostawała wówczas w łączności z Zetą. Równocześnie ziemiami tymi zainteresował się Zygmunt Luksemburski jako król Węgier, który w 1388 r (?) na zjeździe w Djakovie zmusił Bośniaków do uznania go za „naturalnego pana” Bośni. Zygmunt Luksemburski, jak i każdy z pretendentów do tronu Bośni, musiał liczyć się z opiniami miejscowych wielmożów, z których ban Bośni, Hrvoje Vukčić (zm. 1416) przeciwstawił się Zygmuntowi opowiadając za kontrkandydatem do korony węgierskiej, królem Neapolu Władysławem<sup>24</sup>. W obozie Władysława znalazł się też pan Humu, Sandalj Hranic Kosača<sup>25</sup>. Zygmunt Luksemburski nie cieszył się popularnością wśród możnowładztwa bośniackiego. Toteż gdy lokalny wybraniec tej grupy do tronu Bośni, Stefan Ostoja (pan. 1398-1404) opowiedział się po stronie Zygmunta został obalony przez swych dotychczasowych stronników.

Na rozwój sytuacji w tym rejonie Bałkanu pewien wpływ miała matrymonialna orientacja rzeczywistego regenta Bośni, wojewody Sandalja Hranicia. Gdy niespodziewanie utracił on swoją pierwszą żonę, siostrzenicę Hrvoje Vukčića, zdecydował się poślubić niemłodą już matkę Bałszy, siostrę despotesa Stefana Lazarevicia. Trzech tych władców, tj. despotes serbski Stefan, Bałša z Zety i albańskiej północy oraz bośniacki współrządca królestwa zawarli faktyczny związek mający powstrzymać ekspansywne zapędy Turków i Wenecjan. Do koalicji nie przystąpił Hrvoje Vukčić, tytułarny dux (herceg) Splitu (Spalato). Zygmunt Luksemburski poczytujący siebie, jak powiedziano za „naturalnego pana” Bośni skazał Hrvoje na banicję. Split oraz związane z tym ośrodkiem większe wyspy dalmatyńskie ogłosiły niezależność. Wybierając dość iluzoryczną zależność od Zygmunta Luksemburskiego Sandalj, jak i despotes Stefan w 1412 r. udali się na dwór węgierski.

Można wspomnieć, że w wydarzeniach 1409 r. Sandalj Hranic znalazł się w obozie Stefana Ostoji, korzystającego z militarnej pomocy Osmanów (ówcześnie Sulejmana Çelebiego). Ostoja został po raz drugi królem Bośni, lecz jego pozycja była więcej niż iluzoryczna<sup>26</sup>.

W końcowej fazie osmańskiego interregnum Bośnia dystansowała się od konfliktu pomiędzy Musą a Sulejmanem, a następnie od walk Musy z Mehmedem, wcześniej jednak doszło tam do otwartej wojny pomiędzy Hrvoje Vukčićem a banem

<sup>23</sup> N. Jorga, *Notes et extraits pour servir à l'histoire des croisades au XI<sup>e</sup> siècle*, t. II, Paris 1899, s. 139-160 ; S. Stanojević, op. cit. , s. 448n.

<sup>24</sup> F. Šišić, *Vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić i njegovo doba (1350-1416)*, Zagreb 1902, s. 132nn.

<sup>25</sup> J. Radonić, *Der Grossvojvode von Bosnien Sandalj Hranic-Kosača*, Archiv für Slavische Philologie, XIX, 1897, s. 380-465

<sup>26</sup> Por. N. Jorga, *Geschichte des Osmanischen Reiches*, s. 357n.

Sandaljem Hraniciem. Kiedy przewaga zaczęła przechylać się na stronę Sandalja, Hrvoje w 1415 r. wezwał pomocy Turków. Wybiegając poza przyjętą cezurę końcową odnotować można, że pasza wilajetu Skopje Ishak Beg (w latach 1414-1439) ochoczo przyjął wezwanie i rozbił doszczętnie oddziały Zygmunta Luksemburskiego pod Dobojem (pocz. sierpnia 1415)<sup>27</sup>. Klęska poniesiona w Bośni przez czołowego monarchę chrześcijaństwa („króla rzymskiego”, władcę Węgier i Czech) zahamowała, a praktycznie przekreśliła dalsze plany węgierskiej ekspansji kosztem jej terytoriów. Bośnia pograżała się jednak w permanentnych wojnach feudalnych w trakcie których bośniaccy „optymaci” zwracali się stale do Turków o pomoc i składali przysięgi wierności sułtanowi.

Powracając do terytoriów Serbii właściwej, Macedonii oraz Epiru, czyli zasadniczego teatru wojny domowej w Rumelii nawiązać należy do krwawej rywalizacji synów Bajezida. Raczej bez operacyjnego zgrania z działaniami sił Musy w 1411 r. Macedonię najechał beglerbeg Rumelii Mehmed Beg Mihaloğlu, dokonując tutaj straszliwych spustoszeń<sup>28</sup>. Musa przyjął też stanowczą postawę wobec cesarza Manuela II, żądając zwrotu terytoriów oddanych mu stosunkowo niedawno przez Sulejmana oraz domagając się zwrotu naliczanej wstecz daniny. Nie spotkawszy się z ustępstwami wobec tak przesadnych żądań Musa podjął oblężenie Konstantynopola (1411-1412) i jak pisze Stanford J. Shaw „Nie tracąc czasu na pertraktacje z Manuelem zajął wszystkie tereny, z wyjątkiem Salonik”<sup>29</sup>.

Plan opanowania stolicy Cesarstwa okazał się i tym razem niefortunny nie tyle z racji przewagi Greków nad siłami morskimi Turków, lecz bardziej przez dezercję szeregu wasalnych panów rumelijskich. Wasal Musy Jerzy Branković, despotes Serbii, bratanek Stefana Lazarevicia, zbiegł na dwór cesarza Manuela, zaś tureccy dostojnicy Mihaloğlu Mehmed i Candarli Ibrahim powiadomili Mehmeda Çelebiego, że begowie z Rumelii pragną obalić Musę, który naraził się na nienawiść wymordowaniem niektórych spośród tej grupy i konfiskatą ich majątków<sup>30</sup>. Okoliczności te zmobilizowały Mehmeda do akcji przeciwko bratu. Wiosną 1412 r. Mehmed z pomocą Manuela przepłynął Bosfor i zaatakował Musę pod Inceğiz. Musa odniósł zwycięstwo, lecz już po bitwie dwóch najważniejszych z jego wodzów, Paşa Yiğit i Mihaloğlu Jusuf opuścili go, schronili się u Stefana Lazarevicia i splądrowali wraz z wojskiem serbskim terytorialne nabytki Musy<sup>31</sup>. Jesienią 1412 r. Mehmed przekroczył wraz z pomocą floty Manuela Bosfor by uderzyć na Musę, lecz ponownie wycofał się zmuszony do odwrotu przez fatalne warunki atmosferyczne i wezbrane rzeki blokujące przemarsz<sup>32</sup>.

<sup>27</sup> *Historija naroda Jugoslavije*, t. I, s. 457, E. Werner, *Die Geburt einer Grossmacht*, s. 241; J. Radonić, op. cit., s. 433.

<sup>28</sup> N. Jorga, op. cit., s. 354n.; S. Stanojević, *Die Biographie Stefan Lazarević's*, s. 447

<sup>29</sup> S. Shaw, *History*, s. 39, przekł. pol., s. 79.

<sup>30</sup> Pisze o tym Kronika Anonimowa, interpolowana w dziele Neşri'ego, *Cihânnümâ*, t. II, s. 488n.

<sup>31</sup> Neşri, op. cit., s. 490-495; por. C. Imber, *The Ottoman Empire*, s. 71; Konstantyn Filozof, *Żywot despoty ...*, wyd. M. Braun, *Lebensbeschreibung* . . . , s. 47-55

<sup>32</sup> Konstantyn Filozof, apud M. Braun s. 46-48; por. C. Imber, loc. cit.

Nacisk Mehmeda na przyczółki rumelijskie w początkach 1413 r., uznające hegemonię Musy musiał wpływać na osłabienie jego sojuszniczych związków z księstwami Peloponezu, Bałkanu czy zwłaszcza z Wołoszczyzną. Jak pisze znawczyni odcinka rumuńskiego w polityce sułtanatu Osmanów tego okresu Ilona Czamańska: „Wiele wskazuje na to, że Mircza zdecydował się na ostateczne odstąpienie od swego tureckiego sprzymierzeńca jeszcze zanim poniósł on ostateczną klęskę”<sup>33</sup>.

Po odwolecie Mehmeda do Anatolii Musa zaatakował jeszcze sprzymierzeńca Mehmeda Çelebiego, Stefana Lazarevicia. W początkach stycznia 1413 r. wyruszył z Sofii, opanował Vranje, wkroczył w dolinę Morawy i przystąpił do oblegania Novo Brdo. Raport przedstawiciela Raguzy z 8 marca 1413 r. mówi o fiasku samego oblężenia, ale i o sukcesach odniesionych przez siły Musy na innych obszarach<sup>34</sup>. Prawdopodobną przyczyną załamania się zwycięskiej kampanii Musy była wiadomość, że syn Sulejmana Çelebiego Orchan miał udać się do Salonik (Tesalonika), możliwe że uwolniony znowu przez cesarza bizantyńskiego<sup>35</sup>. Musa zdecydował się przejść na nowy teren politycznej penetracji, opuścił Serbię i zwrócił się ku ziemiom południowej Albanii. Tutaj zamyślał sformować nowy sojusz, tym razem z despotą Joanniny Karolem II (Carlo) Tocco, którego córkę poślubił<sup>36</sup>. Z północnego Epiru udał się do Salonik, burząc podczas przemarszu klasztor Chortiates, położony na Półwyspie Kassandryjskim. W końcu uznał za celowy powrót do Edirne, poczytywanego ówczesnie przez Turków za stolicę „techniczną” rodu Osmana<sup>37</sup>. Decyzja o powrocie do Edirne była o tyle słuszna, że serbski adwersarz Musy Stefan Lazarević

<sup>33</sup> I. Czamańska, *Moldawia i Wołoszczyzna wobec Polski, Węgier i Turcji w XIV i XV wieku*, Poznań 1996, s. 220; por. M. Diaconescu, *The Relations of Vassalage*, s. 266 n. (tam również odesłania do prac autorów rumuńskich i źródeł).

<sup>34</sup> Zob. S. Stanojević, op. cit., s. 448

<sup>35</sup> Por. u nas przyp. 23, także I. Bogdan, *Ein Beitrag zur bulgarischen und serbischen Geschichtsschreibung*, Archiv für slavische Philologie, t. XIII, 1891, s. 521; por. C. Imber, loc. cit.

<sup>36</sup> G. Schirò, *Cronaca dei Tocco di Cefalonia di Anonimo*, Roma 1975, s. 360. Rodzina Tocco władała epirockimi wyspami, głównie Kefalonią, w latach 1358-1483. Andegaweński książę Morei, Robert II z Tarentu (linia Anjou-Tarente) nadał w 1357 r. Kefalonię i Zante, a w 1362 Leukady możnemu Neapolitańczykowi Leonardowi Tocco, którego matka była z Orsinich (neapolitańskich?). Ich syn Karol I (Carlo) Tocco, hrabia Kefalonii w latach 1381-1429 wszedł w spadek po ziemiach epirockich należących do Orsinich i w 1414 r. z pomocą elementu romańskiego i miejscowej ludności greckiej zagarnął despotat Epiru (Arta i Janina [Joannina]), bliżej Ch. Hopf, *Chroniques gréco-romanes inédites ou peu connues publiées avec notes et tables généalogiques par Charles Hopf*, Berlin 1873, s. 195, s. 301, s. 342, s. 368.

<sup>37</sup> Na znaczenie Edirne w sułtanacie Osmanów wskazują występujące w dokumentach honorowe nazwy jak Dar an-Nasr wa al-Majmana (Przybytek Zwycięstwa [od Boga] i Szczęśliwości), Dar as-Saltana (Przybytek Sułtanatu) itp., zob. M. Tayyib Gökbilgin, art. Edirne, EI<sup>2</sup>, t. II: C-G, Leiden E. J. Brill 1991, s. 683 (4 kopia anast.). Chociaż Murad I na tymczasowe rezydencje obierał Bursę albo Dimetokę, Edirne stanowiło bazę ekspansji Osmanów na Europę. Po klęsce Bajezida I pod Ankarą jego starszy syn Sulejman przeniósł z Bursy do Edirne skarbiec; w Edirne też przeprowadził własną intronizację (1406 r.). W 1410 Edirne zostało opanowane przez Musę Çelebiego, który bił tam monety z własnym imieniem, zob. A. C. Schaendlinger, *Osmanische Numismatik*, Brunswick 1973, s. 89, s. 156. W późniejszym czasie Murad II przyjmował tu obcych ambasadorów i świętował uroczystości dworskie (m. in. obrzezanie synów Ala ad-Dina Mehmeda – późniejszego sułtana Mehmeda II. Mimo sułtańskich rezydencji w Stambule Edirne zachowało dawne znaczenie jeszcze w XVI w., zob. art. Edirne, s. 684).



wyprawił do Mehmeda posła nawołując go do ataku na Musę od wschodu, podczas gdy on sam planował dokonać najazdu od zachodu siłami serbskimi, węgierskimi i bośniackimi<sup>38</sup>. Mehmed przyjął propozycję bez wahania, przypuszczalnie wiosną lub wczesnym latem 1413 r., i ogłosił wyprawę przeciwko Musie. Z armią, w której składzie znalazły się oddziały jego teścia, pana Zulgadiru, przepłynął Morze Marmara na statkach dostarczonych przez cesarza Manuela. W Vize dotarła do Mehmeda wiadomość od bega Ewrenosa, że jego syn Barak, Paşa Yigit i Sinan Bej z Trikkali zamierzają opuścić Musę i połączyć się z Mehmedem w Pirocie<sup>39</sup>. To sprawiło, że Mehmed wyruszył spiesznie z Vize do Pirotu i do doliny Morawy, gdzie zawarł układ ze Stefanem Lazarewiczem i otrzymał kontyngenty zbrojnych od Ewrenosa i Jana VII Paleologa, namiestnika Salonik. W okolicach Kosowa dołączył do niego kolejny kontyngent serbski i oddziały pod dowództwem niedawnego sojusznika Musy, Hamzy Beja, brata Dżanajda (tur. Cunayd) z Aydinu<sup>40</sup>. Mimo nielojalności wasali i podkomendnych Musy, gdy Musa zablokował armię Mehmeda 5 lipca 1413 r. pod Çamurlu, poniżej Góry Vitoszy pod Sofią, osiągnął początkowo przewagę. Ostatecznie jednak opuścił pole niedawnych zmagania, a ludzie Mehmeda pojmali go i zgładzili<sup>41</sup>.

Zwycięzcą okazał się więc Mehmed I Çelebi, który z Edirne narzucił swoją hegemonię Sofii i Üsküp (Skopje) na zachodzie, a na wschodnich Bałkanach Sliwenowi, Karinowie (Karnobat) i Aytosowi. Na pewien czas do Serbii powrócił Nisz potraktowany przez sułtana Mehmeda I jako zapłata za pomoc udzieloną wcześniej w walkach z Sulejmanem i Musą<sup>42</sup>.

Trzy lata po śmierci Musy, Şeyh Bedreddin (Badr ad-Din) mianowany przez Musę sędzią wojskowym (kadi asker), wzniecił w Rumelii powstanie przeciwko Mehmedowi I, licząc prawdopodobnie na poparcie ze strony byłych dowódców w służbie Musy, których Mehmed wydziedziczył w następstwie klęski brata<sup>43</sup>. Wzajemne rela-

<sup>38</sup> Konstantyn Filozof, *Żywot despoty ...*, wyd. M. Braun, Lebensbeschreibung, s. 50

<sup>39</sup> Neşri, op. cit., t. II, s. 502-511; por. N. Filipović, *Princ Musa i Şejh Bedreddin*, Sarajevo 1971, s. 468.

<sup>40</sup> Konstantyn Filozof, *Żywot despoty ...*, wyd. M. Braun, Lebensbeschreibung, s. 53; C. Imber, *The Ottoman Empire*, s. 72n.

<sup>41</sup> Neşri, op. cit., s. 513-517; Konstantyn Filozof, *Żywot despoty ...*, wyd. M. Braun, Lebensbeschreibung, s. 53n., C. Imber, op. cit., s. 73. N. Filipović jak i E. Werner dowodzą, że Musa ostatecznie zwycięstwa nie odniósł, zaś jeden z niewolników zasztyletował pokonanego, zob. N. Filipović, op. cit., s. 506-510; E. Werner, *Die Geburt einer Grossmacht ...*, s. 205

<sup>42</sup> S. J. Shaw, *History of the Ottoman Empire ...*, t. I, s. 39, przekł. pol., t. I, s. 81.

<sup>43</sup> Postać Bedreddina, syna kadiego Samawny (także: Samavna) i zapoczątkowanego przezeń ruchu, a także głoszonych przez niego nauk, doczekała się licznych opracowań. Spośród autorów tureckich inauguruje je monografia M. Şerefeddina [Yaltkaya], *Simawna Kadisi Oghlu Sheykh Bedr al-Din*, Istanbul 1925, a z uczonych zachodnich wybitnego turkologa-historyka Franza Babingera, zob. eodem *Schejch Bedr ed-Din, der Sohn des Richters von Simaw; ein Beitrag zur Geschichte des Sektenwesens im altosmanischen Reich*, Berlin, Leipzig 1921; samodzielne badania w tym kierunku obrał inny uczyony niemiecki, profesor Ernst Werner (1920-1993) z Uniwersytetu w Lipsku (NRD), który w 1964 r. opublikował artykuł *Häresie, Klassenkampf und religiöse Toleranz in einer islamisch-christlichen Kontaktzone. Bedr ad-din und Bürklüce Mustafa*, „Zeitschrift für Geschichtswissenschaften”, Berlin [DDR], s. 255-276. Naukami Bedreddina w kontekście prądów religijnych obszarów bałkańskich E. Werner zajął się

cje pomiędzy Musą Çelebim a Şeyhem Bedreddinem Simavi (z Samavny) najskrupulatniej jak dotąd przedstawił Nedim Filipović<sup>44</sup>, choć problem ten podejmowany był w historiografii dotyczącej Osmanów przynajmniej począwszy od monumentalnego dzieła Josepha Hammera von Purgstalla<sup>45</sup>. N. Filipović, a także wschodnioniemiecki mediewista Ernst Werner wyartykułowali społeczne aspekty doktryny szejcha z Samavny, zmierzającego do realizacji idei tolerancji i humanizmu jako „zasady rangi państwowej” (Staatsprinzip rang)<sup>46</sup>. Nauki Bedreddina nawołującego do wspólnej własności równo dzielonych dóbr, wyjąwszy kobiety, przepojone były szczególnie egalitaryzmem, zaś jego doktryna filozoficzna przyjęła formę konsekwentnego monizmu odrzucając jednocześnie muzułmańskie dogmaty Dnia Sądu Ostatecznego i życia pozagrobowego (przyszłego)<sup>47</sup>. Nauki szejcha z Samavny/Simavny, mianowanego przez Musę najpierw naczelnym sędzią wojskowym, a około 1411 r. wyniesionego na urząd najwyższego autorytetu religijnego sułtanatu (şeyhülislam) buwersując konserwatywne środowisko tureckiej arystokracji naruszyły polityczne rachuby władcy-reformatora. Jak się podkreśla, Musa ogłosił je „oficjalną podstawą swoich rządów”<sup>48</sup>. Natomiast wzmocnienie władzy centralnej poprzez odtworzenie dworu osmańskiego z tradycyjnymi instytucjami, dokonane przez Musę przy współudziale Ibrahima z wpływowego rodu Çandarlich jako wielkiego wezyra przyniosło korzyści już jego bratu i rywalowi Mehmedowi I.

Eliminacja Musy zamknęła interregnum (osm. fetret dewri), jakie nastąpiło w państwie Osmanów po klęsce pod Ankarą przyczyniając się do unifikacji rozbitego wojną domową sułtanatu. Okresowo nie wystąpiło zagrożenie dla Cesarstwa Bizantyńskiego, ponieważ zwycięzca Mehmed Çelebi, teraz już sułtan Mehmed I, pozostawał w przyjaznych stosunkach z cesarzem Manuelem II. Kronikarz bizantyński Dukas zapi-

---

w studium *Ketzer und Weltverbesserer. Zwei Beiträge zur Geschichte Südosteuropas im 13. und 15. Jahrhundert*, cz. II *Şeih Bedr-eddin, Bürklüğe Mustafa und Chios*, Berlin 1974, s. 27nn. (druk oddzielny), zamieszczonym w *Sitzungsberichte der Sächs. Akad. D. Wiss., phil.-hist. Kl.*, Bd. 116, H. 5, 1974. O ruchu Bedreddina E. Werner pisał też w cytowanej przez nas monografii *Die Geburt einer Grossmacht – Die Osmanen (1300-1481)*, której czwarte wydanie ukazało się w Wiedniu w 1985 r. (z konieczności oparłem się na wydaniu 3, już poprawionym z 1978 r.). O Bedreddinie ibidem, s. 217-233; *Die Geburt ...* passim. Rzetelną analizę źródeł, choć nie wolną od „apoteozy”, dotyczących osmańskiego reformatora i jego uczniów dał jugosłowiański historyk Nedim Filipović (1915-1984) w fundamentalnej pracy *Princ Musa i šejh Bedreddin*, Sarajevo 1971, zwłaszcza ss. 519-737. Do wyników ich badań nawiązałem w artykule *Quasi-islamskie podłoże ruchów społecznych w Rumelii do połowy XVI w.*, „Balkanica Posnaniensia. Acta et Studia”, XVIII, cz. 2, Poznań 2011, s. 109nn.

<sup>44</sup> N. Filipović, *Princ Musa i šejh Bedreddin*, passim

<sup>45</sup> *Geschichte des Osmanischen Reiches*, (wyd. 1), t. I, Pest 1827, s. 375-378, wyd. 2, Pest 1834, s. 293-297.

<sup>46</sup> Zob. E. Werner, *Die Geburt einer Grossmacht*, s. 222, eodem *Häresie, Klassenkampf und religiöse Toleranz*, s. 269; N. Filipović w społecznym wymiarze nauk Bedreddina akcentuje mistyczny wymiar humanizmu szejcha z Samavny, eodem *Princ Musa I šejh Bedreddin*, s. 610n.

<sup>47</sup> H. Inalcik, *Imperium Osmańskie: epoka klasyczna 1300-1600*, przeł. Justyn Hunia. Kraków 2006, s. 204.

<sup>48</sup> S. J. Shaw, *History of the Ottoman Empire ...*, t. I, s. 39: “These became the official doctrines of Musa’s regime”, przekł. pol., t. I, s. 79.

sał, jakoby Mehmed I już jako sułtan oświadczył wysłannikowi Bizancjum, że poczytuje Manuela za swego ojca<sup>49</sup>. Mehmed potwierdził prawa Cesarstwa do Salonik i południowo-wschodniej Tracji, wszystkim zaś dynastom i włodarzom Peloponezu przyrzekł pokój – z wyjątkiem Wenecji, ponieważ nie udzieliła mu pomocy przeciwko Musie<sup>50</sup>. Wenecki pogromca floty tureckiej, występujący jako książę Naksos, nie przybył pozdrowić sułtana podczas intronizacji, co weszło w zwyczaj panujący wśród książąt na Lewancie. Wenecjanie zrozumiawszy swój błąd starali się zjednać sobie Mehmeda, lecz to nie przyniosło rychłych rezultatów – flota turecka spustoszyła wkrótce należącą do Wenecjan Eubeę<sup>51</sup>.

Rywalizacja pomiędzy osmańskimi pretendentami w okresie interregnum, zakończona zwycięstwem Mehmeda I nad księciem (celebi), władcą-reformatorem Musą nie przekreśliła zasad legitymizmu w rodzie Osmana. Jest też swego rodzaju fenomenem, że dziedzictwo synów Bajezida I, położone na dwóch kontynentach i przedzielone potężnymi buforami morskich cieśnin utrzymało więź instytucjonalną dającą podstawy do wznowienia ekspansji. Elementem konsolidacji dość zróżnicowanej ludności tureckiej był jej stały napływ z Anatolii do Rumelii, który dawał podstawy większej lub mniejszej struktury państwowej<sup>52</sup>.

Trudno przyjąć do świadomości, dlaczego ludy i władztwa bałkańskie nie wykorzystywały momentu rozbitcia dziedzictwa Bajezida I i nie uwolniły się spod tureckiej hegemonii. Tej okoliczności nie tłumaczy do końca fakt, iż owymi władztwami targaly wzajemne i wewnętrzne sprzeczności. Przykładem pierwszych może być antagonizm bizantyńsko-wenecki, wyrosły na drugoplanowych przesłankach koniunkturalnych, natomiast dawne antagonizmy między regionami bałkańskimi uniemożliwiały, jak wiadomo, uformowanie antytureckiej ligi; powiązane z łańcuchową Europą Węgry były tu zbyt odległym wzorem.

W tekście tym zamierzałem dać skrótowy schemat zasadniczych elementów władczych sułtanatu Osmanów po katastrofie pod Ankarą i wskazać na ich związek z dziejami całego makroregionu egejsko-bałkańskiego, a sprowadzając to do członów ogólnej struktury państwa Osmanów – makroregionu rumelijsko-anatolijskiego. Jak wiadomo problematyka ta posiada ogromną literaturę przedmiotu, chociaż nie wszystkie wątki zostały jak dotąd przeanalizowane. Przykładem może być tutaj stosunek księstw albańskich do aspiracji i posunięć głównych aktorów dynastycznej poli-

<sup>49</sup> Dukas, *Historia byzantina*, wyd. I. Bekker, Bonnae 1834, cap. XVIII, s. 78 ; przekł. ang. H. J. Margoulis, *Historia Turco-Byzantina*, Detroit 1975, s. 114.

<sup>50</sup> H. Inalcik wylicza wśród objętych protektorem Mehmeda I ; ambasadorów Bizancjum, Serbię, Wołoszczyznę, Janinę, despotat Morei i księcia Achai (Ateny). Posłów tych państw odesłał z solennymi zapewnieniami pokoju i przyjaźni, art. Mehmed I, s. 975.

<sup>51</sup> F. Thiriet, *La Romanie vénitienne au moyen âge. Le développement et l'exploitation du domaine colonial vénitien (XII<sup>e</sup>-XV<sup>e</sup> siècles)*, Paris 1959, s. 368. Mimo tego 29 maja 1416 r. flota wenecka rozbiła osmańskie siły morskie pod Gallipoli.

<sup>52</sup> E. Werner, *Die Geburt einer Grossmacht*, s. 207; zob. u tegoż badacza cytaty z dzieła humanisty Corneliusa van Zierikzee (Zyricksee) (zm. ok. 1517), ibidem s. 208 o dynamice migracyjnej plemion tureckich (na przykładzie Juruków).

tyki rodu Osmana<sup>53</sup>. Nie wydobyto też wszystkiego z gąszcza dokumentacyjnej bazy odnoszącej się do szczegółowych relacji w trójdzielnym ujęciu bizantyńsko-wenecko-osmańskim. Oczywiście należy przyjąć, że wszystkie te problemy będą rozwijane dalej przez kompetentnych badaczy naszych i przyszłych czasów.

## THE CONNECTIONS OF THE OTTOMANS STATE CRISIS WITH THE NEIGHBOURING VASSAL STATES (1403-1413). RUMELIAN COURSE

JERZY HAUZIŃSKI

### Summary

After the defeat of Bayezid in the battle of Ankara (28 July 1402) the Ottoman state passed through a period of political instability combined with dynastic war and ethnic strife, and it remained divided until 1413. This period is known as the Interregnum (Fetret Dewri), during which four sons of Bayezid staked claim to leadership over the Ottomans, while the Christian states tried to take the maximum advantage from the division of the Ottomans by supporting one prince against the others. At this time a strong European crusade might have pushed the Ottomans out of Europe or at least of Balkan countries, but the weakness and division of the south of the Danube and diversion to other matters to the north left an opportunity for the Ottomans to restore what had been crushed without significant loss.

The elder of Bayezid's sons Suleyman first concluded a treaty with the Christian powers of Romania /Rum-eli (1403), making territorial concessions to them, abolishing taxes paid by them and confirming old commercial privileges. In the meantime appeared another son of Bayezid, Musa Çelebi, sent by Mehmed, son of Bayezid also the ruler of a region in Anatolia, to Europe on a military expedition against Suleyman. Mehmed is assumed to have assured via diplomatic channels the help of Wallachia and Serbian prince Stephen for Musa. Musa also married a daughter of the Wallachian ruler. Supported by a multiethnic army, which besides Turks also included the Wallachian, Serbian and Bulgarian forces, he crushed the forces of Suleyman, who fell in battle on 17 February 1411.

The rivalry in the family of the Ottomans had a material meaning for the situation of the feudal Ottoman Balkans and Byzantium. After the victory over Suleyman, Musa forsook his allegiance to Mehmed, moved to Rumelia and proclaimed himself Sultan. He regained southern Serbia with strategic strongholds: Pravadi and Köprü, whereas his formal subordinate, Mihaloğlu, the beglerbeg of Rumelia invaded Macedonia.

The intrigues of the powerful Çandarlı family, in league with Emperor Manuel and Mehmed Çelebi who ruled in western Anatolia, weakened Musa's position. His support for the movement of the Muslim heresiarch and reformer Bedreddin of Simav determined the fate of Musa, who, defeated under Vize (in Filibe surroundings), was captured and executed on 10 July 1413. It was Mehmed I (osm. Mehmed) who finally emerged victorious from the fratricide strife and restored the unity of the Ottoman state in 1413.

---

<sup>53</sup> H. Inalcık, *Les régions de Kruje et de la Dibra autour de 1467*, "Studia Albanica", V, z. 2, Tirana 1968, s. 89-102, E. A. Zachariadou, *marginalia on the history of Epirus and Albania (1386-1418)*, "Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes", LXXVIII, 1988, s. 195-210